

Twee diploma's: de Pabo-ALO

Een overzicht van zes hogescholen over de gecombineerde opleiding tot leraar basisonderwijs én leraar LO

De afgelopen jaren bieden alle ALO's inmiddels een geïntegreerde Pabo-ALO-opleiding aan. Studenten kunnen in 4,5 tot 5 jaar tijd twee diploma's behalen – die van groepsleerkracht basisonderwijs én eerstegraads leraar lichamelijke opvoeding. Daarmee worden zij breed inzetbare professionals in het klaslokaal en de gymzaal. De hogescholen willen meer studenten enthousiast krijgen voor het onderwijs en een bijdrage leveren aan het terugdringen van het lerarentekort.

Zes hogescholen – Fontys Hogeschool Eindhoven, Hanze Groningen, De Haagse Hogeschool, HvA Amsterdam, Hogeschool Windesheim Zwolle en Hogeschool Arnhem Nijmegen deelden hun ervaringen, successen en uitdagingen met deze relatief nieuwe dubbelroute. Wat opvalt: de opleidingen verschillen in vorm, maar delen eenzelfde ambitie. | Redactie

Een jonge opleiding in opmars

De HAN beet het spits af in 2018, gevolgd door Windesheim, Fontys en Hanze in 2020. De Haagse Hogeschool (HHS) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) startten hun programma in studiejaar 2023-2024. Windesheim in Zwolle koos voor een iets andere route met een gestapelde variant, waarin studenten na de Calo kunnen doorstromen naar de pabo.

De instroomcijfers zijn overal groeiend. Zo zag de HvA het aantal aanmeldingen stijgen van 40 in het eerste jaar naar 74 in 2025. De Hanze, Windesheim en Fontys leverden inmiddels hun eerste afgestudeerden af. Volgens alle instellingen is de belangstelling te verklaren door de dubbele aantrekkingskracht: studenten met liefde voor bewegen en sport én werken in het basisonderwijs hoeven niet meer te kiezen.

De Pabo-ALO-student: breed, bewust en gemotiveerd

Hoewel iedere opleiding een eigen insteek heeft, herkennen de opleidingsdocenten overal een vergelijkbaar studentprofiel. Pabo-ALO-studenten blijken vaak bewuster te kiezen voor het onderwijs dan reguliere ALO-studenten. Ze hebben een intrinsieke motivatie om met kinderen te werken, en zijn geïnteresseerd in de brede ontwikkeling van kinderen.

Fontys-docenten typeren hun studenten als 'zelfstandige, kritische professionals' met een brede pedagogische basis. Hanze-docenten zien een vergelijkbaar patroon: Pabo-ALO-studenten reflecteren vaker vanuit meerdere invalshoeken -die van de gymzaal én het klaslokaal- en ontwikkelen zo een breder perspectief op leren en lesgeven.

Op de HAN zien zij pedagogisch sterke en gedreven doelgerichte studenten. Het zijn studenten die heel goed kunnen plannen en organiseren en daarmee alles uit hun studie halen, zoals bijvoorbeeld buitenlandstages.

Ook bij de HHS valt op dat studenten door de geïntegreerde opzet meer gewend zijn feedback te geven en te

vragen en gericht bezig zijn met hun eigen leerproces. "Ze hebben al vroeg een kritische, ontwikkelingsgerichte houding", aldus het docententeam.

Twee contexten, één leerproces

Een van de unieke kenmerken van de Pabo-ALO-routes is het stageprogramma. Alle hogescholen kiezen voor een combinatie van praktijkervaring in zowel de gymzaal als het klaslokaal, al verschilt de precieze opbouw per instelling.

Bij Fontys lopen studenten vanaf het eerste jaar stage op beide plekken: één dag in de klas en één dag in de gymzaal. Die dubbele oriëntatie blijft het hele traject behouden, waarbij studenten zelf kunnen kiezen om tijdelijk te focussen op één context.

Op de Hanze krijgen studenten stapsgewijs meer verantwoordelijkheid. Vanaf het eerste jaar doen zij oriëntatiestages in beide omgevingen/ contexten van het klaslokaal en in de gymzaal gecombineerd. Eén semester richt zich op LO in de vo-stage. In jaar 4 is een begeleide stage óf een LiO-stage in de zaal (ALO) in alle contexten mogelijk en in jaar 4,5 lopen studenten een LiO-stage in de klas (Pabo).

Bij de HvA geldt een vergelijkbare verdeling: studenten staan twee dagen per week in een klaslokaal en in de gymzaal, met in het derde jaar een langere

LO-stage in het voortgezet onderwijs. De HHS legt in haar variant sterk de nadruk op integratie van praktijk en theorie, met doorlopende begeleiding en formatieve feedbackmomenten.

Op de HAN loopt de student in elk studiejaar een dag stage in een alo-context en een dag in een pabo-context. In het eerste jaar alleen in het po daarna komt het vo erbij voor de alo-context. De eerste tweeënhalf jaar stuurt de opleiding aan op de stageplekken daarna komt er meer keuze vrijheid in het speciaal onderwijs en het mbo bijvoorbeeld.

Windesheim laat juist zien dat het ook anders kan: door een gestapeld traject te bieden over vijf studie jaren, behouden studenten focus en overzicht. Zij richten zich de eerste vier jaar op LO en kunnen gedurende de opleiding kiezen voor Pabo-modules, een Pabo-minor en een specifiek vijfde Pabo-jaar.

Verweving van twee curricula

De manier waarop de Pabo- en ALO-curricula worden samengebracht verschilt, maar overal geldt hetzelfde uitgangspunt: zo veel mogelijk integreren en waar nodig gescheiden.

Fontys heeft dit inmiddels volledig doorgevoerd. De leeruitkomsten zijn binnen Fontys op elkaar afgestemd. De opleiding kent 90 studiepunten (EC) aan universele leeruitkomsten, voor iedere opleiding gelijk. Daarnaast kent de opleiding 90 studiepunten (EC) aan specifieke leeruitkomsten. Deze zijn voor ALO- en Pabo-ALO-studenten hetzelfde. Studenten gebruiken hun profileringsruimte van 60 studiepunten (EC) om de Pabo-specifieke leeruitkomsten te behalen en kunnen daardoor in 4,5 jaar afstuderen.

De Hanze werkt met vijf leeruitkomstgebieden: pedagogisch bekwaam, vakdidactische bekwaam, onderzoekend handelen, professionele ontwikkeling en vakinhoudelijke expertise. De eerste vier worden geïntegreerd aangeboden en de vakinhoudelijke expertise apart en is gekoppeld aan de kennisbases van de beide moederopleidingen. Daar waar de kennisbasis overlapt is er sprake van integratie.

De Haagse Hogeschool spreekt van een geïntegreerd programma waarin

studenten vanaf het begin leren denken vanuit beide rollen. Zowel in de prope- deuse- als hoofdfase zijn de Pabo-ALO- studenten afwisselend een week op het instituut en een week in de stagecontext. Tijdens een stageweek verzorgen studenten onderwijsactiviteiten in de context van het klaslokaal en de gymzaal.

De HvA ontwierp het curriculum expliciet vanuit de bekwaamheidseisen van beide opleidingen. Daarin zijn 30 studiepunten volledig generiek, met nadruk op pedagogiek en stage, en de overige 30 punten verdeeld over Pabo- en ALO-specifieke modules.

Op de HAN is er een nieuw curriculum in ontwikkeling. De verwevenheid zit op dit moment op de pedagogische vakken. Ook didactiek doen zij voor een groot deel samen net als het ontwikkelen van een beeld op het beroep. Wat voor leraar ben jij en wil je zijn?

Windesheim kiest als enige voor een gestapeld model in vijf jaar: studenten volgen eerst de volledige Calo-opleiding en oriënteren zich gaandeweg tijdens de Calo-opleiding met aparte profileringsmodulen op de Pabo specifieke vakinhouden. In het vierde jaar volgen zij in het tweede semester een minor dat speciaal is ingericht voor deze doelgroep met Pabo-vakinhoudelijke modules. Na vier jaar hebben de studenten de Calo afgerond en in het vijfde jaar kunnen zij de Pabo afronden. Zij doen dus eerst 3,5 jaar Calo inclusief Pabo-profileringsmodulen en daarna 1,5 jaar Pabo.

Meerwaarde voor student én werkveld

Alle betrokken opleidingen noemen dezelfde winst: de brede inzetbaarheid van afgestudeerden. De Pabo-ALO-student is niet alleen groepsleerkracht of gymdocent, maar vooral de verbindende professional. Daarbij zorgt deze route voor meer mannen en meer vakleerkrachten in het po.

Een ander voordeel zou kunnen zijn dat een leerkracht LO bij fysieke ongemakken, makkelijker kan switchen. Leerkrachten met een Pabo-diploma mogen op bepaalde voortgezet onderwijs scholen ook taal en rekenen geven (loopbaanflexibiliteit). Pabo-ALO-afgestudeerden kunnen hun dubbele

bevoegdheid optimaal inzetten en kleur geven op een school.

Fontys noemt het 'de behoefte van studenten om verschillende rollen te combineren'. Hanze-docenten benadrukken dat de dubbele invalshoek leidt tot breder perspectief op leren en lesgeven. De HHS spreekt van een onderwijsinnovatie: "Het is meer dan een praktische oplossing voor het lerarentekort. Het is een investering in een nieuwe generatie leraren die bewegingsonderwijs structureel kunnen integreren in het dagelijks lesgeven."

De HAN benadrukt de variatie in het beroep van (vak)leerkracht en daardoor meer invloed op hun school. Zij hebben daarmee meer impact op de leerlingen in en buiten het klaslokaal, in en rondom de school.

Ook het werkveld reageert enthousiast. Basisscholen die Pabo-ALO-stagiaires ontvangen, vragen volgens Fontys letterlijk: "Geef ons de volgende keer maar weer zo'n student." Hun brede blik en energie blijken van grote waarde voor scholen die willen werken aan een beweegvriendelijke leeromgeving.

Leren van elkaar

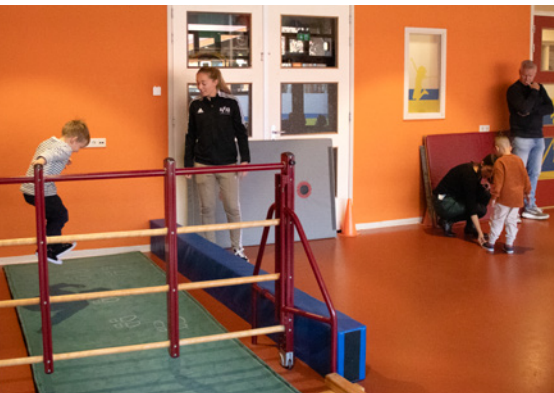
De opleidingen zien de Pabo-ALO niet alleen als nieuwe route voor studenten, maar ook als leerbron voor de bestaande ALO-opleidingen.

Fontys noemt het 'breder kijken naar de rol van de leraar, ook buiten de gymzaal'. Hanze ziet vooral de kruisbestuiving tussen de beide opleidingen als winstpunt: de samenwerking tussen de pedagogische academie en sportstudies levert nieuwe inzichten op. De Haagse Hogeschool wijst op de kracht van formatief handelen en didactisch coachen, waarin de Pabo-ALO vooroploopt.

Verbeterpunten en toekomst

Hoewel de opleidingen positief zijn over de resultaten, blijven er ook uitdagingen. Vrijwel alle hogescholen noemen de intensiteit van het programma als punt van aandacht. Twee volledige vierjarige hbo-opleidingen combineren in 4,5 tot 5 jaar vraagt veel van studenten.

De Hanze werkt daarom aan een bijstelling van het curriculum waarin

studeerbaarheid en formatief handelen centraal staan. Door slimme integratie van vakinhouden en meer tussentijdse feedbackmomenten wordt het leerproces nog beter behapbaar.

Fontys meldt dat sinds 2025 de toetsprogramma's zijn geharmoniseerd – een belangrijke stap richting efficiëntie. De HHS richt zich de komende jaren op bekendheid en doorstroombegeleiding, zodat meer studenten deze route weten te vinden en soepel kunnen schakelen tussen de verschillende faculteiten.

Bij Windesheim draait het om flexibel studeren. In de ontwikkeling naar de eigen leerroute kunnen studenten ook tussendoor switchen en zitten zij niet alvast aan een bepaald gekozen traject.

Mooie ervaringen uit de praktijk

De kracht van de Pabo-ALO blijkt vooral uit de verhalen van studenten en opleidingsdocenten zelf.

Een student van de Haagse Hogeschool vertelt:

“Het is echt leuk dat je zowel in de gymzaal als in de klas stageloopt. Kinderen kennen je als de juf uit groep 6 én als de gymjuf. Dat levert grappige momenten op en je bouwt een veel bredere band met leerlingen op.”

Ook bij de HvA klinkt enthousiasme: “Doordat je kinderen in de klas én in de gymzaal begeleidt, krijg je een compleet beeld van ze. Dat helpt bij het opbouwen van een band en maakt je flexibel als leraar.”

Opleidingsdocenten delen die trots. Een Haagse docent vertelt hoe spannend het begon was:

“In de eerste maanden heerste er onzekerheid, maar tijdens de eindpresentaties zagen we studenten die hun ideale schooldag vormgaven – dat moment maakte alles de moeite waard.”

Fontys-docenten genieten van de waardering vanuit het werkveld: “Scholen vragen specifiek om onze studenten. Ze brengen letterlijk beweging in de school.”

Op de Hanze organiseren studenten een projectweek bewegend leren op hun stageschool, waarmee ze niet alleen de leerlingen maar óók het werkveld enthousiasmeren.

Studenten op de HAN vinden het meerdaagse kamp een onvergetelijke ervaring: “Met je groep een paar dagen weg waarbij je de meesterproef doet voor de Pabo en voor de ALO leert over groepsdynamica en het organiseren van activiteiten tijdens een kamp.”

Opleidingsdocenten Pabo van Windesheim waarderen de Pabo-Calostudenten om hun praktische houding en organisatietalent. “Ze draaien hun hand niet om voor organiseren en aanpakken,” aldus het docententeam.

Een antwoord op maatschappelijke uitdagingen

Alle opleidingen onderstrepen de maatschappelijke betekenis van de Pabo-ALO. In een tijd van lerarentekorten én afnemende motorische vaardigheid bij kinderen biedt deze dubbele route een concreet antwoord.

Zoals de Hanze het samenvat: “Door hun gecombineerde expertise dragen Pabo-ALO-studenten bij aan de deelnamebekwaamheid, gezonde leefstijl én algemene ontwikkeling van kinderen. Ze kunnen structureel impact hebben, zowel op schoolniveau als op de leefstijl van leerlingen.”

De Haagse Hogeschool vult aan: “De komst van de Pabo-HALO heeft de instroom bij zowel Pabo als HALO niet verminderd, maar juist vergroot. We spreken een nieuwe generatie studenten aan die bewust kiest voor onderwijs waarin bewegen en leren hand in hand gaan.”

De leraar van morgen

Wat bij opleidingen blijkt, is dat de Pabo-ALO-route niet zomaar een dubbele opleiding is, maar een nieuwe visie is op het leraarschap. De student van vandaag wordt gevormd tot een professional die beweegt tussen klas en gymzaal, tussen kennis en ervaring, tussen hoofd, hart en handen.

Fontys verwoordt het treffend in haar boodschap aan de lezer:

“Wees niet bang dat het afdoet aan bestaande opleidingen. De toekomst vraagt om flexibele, enthousiaste leraren met een stevige pedagogische basis en een beginnend specialisme.”

De HAN ziet dat ‘1+1=3’ echt werkt. “Het zijn studenten waarbij je in de klas had willen zitten en het zijn collega's die je in je team wil hebben.”

Of, zoals een Hanze-docent het zegt: “De Pabo-ALO'er is de leraar van morgen – iemand die gedurende de studie volop de ruimte krijgt om de geformuleerde leeruitkomsten op verschillende manieren aan te tonen. Met een stevige brede universele basis voor het leraarschap en het specifieke specialisme van beide bevoegdheden.”

Conclusie

De Pabo-ALO-opleidingen groeien snel en de Pabo-ALO-studenten krijgen tijdens hun stage veel waardering voor hun betrokkenheid. De opleiding is een krachtige impuls om meer studenten op te leiden tot groepsleerkracht en het gaat niet ten koste van het aantal studenten op de ALO's of Pabo's. De combinatie van expertise in bewegen en andere vormingsgebieden levert leraren op die een bredere kijk hebben op onderwijs: zij brengen letterlijk beweging in de school. De toekomst zal uitwijzen of zo'n geïntegreerd curriculum van twee hbo-opleidingen ook het voorbeeld zal worden voor alle andere lerarenopleidingen. ●

Contact

redactie@kvlo.nl

Foto's

Anita Riemersma en Hjalmar Zoetewei

Kernwoorden

Pabo-ALO, leraar van morgen, dubbele onderwijsbevoegdheid